

2016. szeptemberi mérnök évfordulók, emléknapiak

1. – 230 éve rendezték az első nemzetközi műszaki konferenciát

Born Ignác (1742-1791) bányász-kohász és vegyész tudós amalgamozási eljárásának kísérleteit a Selmecbánya melletti Szklenón végezte. Itt építették az első foncsorozó kohót. Az eljárását könyvben is közzétette, így a birodalmi vezetők engedélyezték számára, hogy külföldi szakemberek is megtekinthessék a kísérleteit. 1786. szeptember 1-én 8 ország 27 szakembere jött el, így itt tartották az első nemzetközi műszaki tudományos konferenciát. E konferencián Born Ignác javaslatára megalapították a „Societat der Bergbau-Kunde” bányászati társaságot, mely az első nemzetközi tudományos szakegyesületnek tekinthető.

6. – 40 éves a győri villamosmérnök-képzés

1976-ban e napon a Közlekedési és Távközlési Műszaki Főiskola (KTMF) korszerű, új győri épületében elkezdődött a győri villamosmérnök-képzés a KTMF Távközlési és Automatizálási Intézet három szakán. A KTMF-et, a mai Széchenyi István Egyetem jogelődjét három felsőfokú technikum összevonásából hozták létre, melyeket a KPM 1962 őszén a tárca szakemberigényeinek kielégítésére létesített.

6. – 260 éve született Vay Miklós hadmérnök, feltaláló

A Gömör-Kishont megyei Serkén született Vay Miklós (1756-1824) hadmérnök, feltaláló. A műszerszerkesztés és az optika terén elért eredményeiért 1787-ben az angol Royal Society tagjává választották. Egy postakocsira szerelhető fordulatszámológó berendezés segítségével pontosította a korabeli posta- és úttérképeket. 1804-től haláláig a Tisza- és Körös-vidék folyószabályozási királyi biztosa volt. Nevéhez fűződik a Körösök és a Tisza térképezési munkáinak megindítása.

7. – 125 éve született Zamaróczy Jenő mérnök

Trencsénben született Zamaróczy Jenő (1891-1957) gépészmérnök. 1920-26 között a miskolci Magyar Acélsodrony, Drótművek és Kötélgár üzemvezető főmérnökeként hőkezelési kérdésekkel foglalkozott. 1927-ben az USA nagy automobilgyáraiban a teljes cserélhetőség elvére épített precíziós autómotor-alkatrész tömeggyártási és műszaki szervezési feladataival és gyakorlati alkalmazásával foglalkozott. 1928-ban visszatért és a Danuvia RT üzemvezető főmérnöke lett. E munkakörben már a 30-as évek elején hazánkban elsőként megvalósította az elemi műveletekre beosztott és kizárólag műveleti utasítások alapján vezetett és szervezett alkatrészgyártást, amely az utólagos illesztést nem igénylő szerelést lehetővé tette. A második világháború után a Danuviát az országos gépi szerszámellátás központjává fejlesztette. 1951-től a Gépipari Tervező Intézet, majd a Diósdai Gördülőcsapágygyár egyik vezetője volt.

9. - 130 éve született Moser Jenő mérnök

Vaskomjáton született Moser Jenő (1886-1948) mérnök, aki dr. Zielinski Szilárd (1860-1924), a vasbeton építészet hazai meghonosítójának irodájában tervezte a margitszigeti Víztorony és a Gellért szálló vasbetonszerkezetét. Számos munkája közül kiemelkedik a selypi, a kecskeméti és a csepeli gabonátárház tervezése valamint építésük vezetése.

13. – 125 éve született Fábíán Károly mérnök

1891-ben e napon, Pulán született Fábíán Károly gépészmérnök. Szakmai tevékenységét a Magyar Államvasutaknál (MÁV) kezdi Szombathely, Kőszeg, Pápa helyszíneken. 1922-ben saját kérelmére nyugdíjazzák, majd magán mérnöki irodát nyitott.

15. – 140 éve született Boleman Géza mérnök

Selmecbányán született Boleman Géza (1876-1961) gépészmérnök, műegyetemi tanár. 1904-től a selmecbányai, utóbb a soproni Bányászati és Erdészeti Főiskola elektrotechnikai tanszékének tanára, később a főiskola rektora. 1934-től a Magyar Kir. József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Bánya-, Kohó- és Erdőmérnöki Kar fizika és elektrotechnikai tanszékének tanára. Fő műve, az Elektrotechnika 1917-ben jelent meg először. Munkásságát számos kitüntetéssel ismerték el.

15. – 175 éve kezdte működését a pesti Hengermalom

Gróf Széchenyi István 1839-ben hozta létre a Pesti Gőzmalom Társaságot, s a mai Margit híd pesti hídfő közelében kezdték a Hengermalom építését. Az első őrlésre 1841. szeptember 15-én került sor a pesti Hengermalomban.

18-19. – Kulturális örökség napjai

Franciaország 1984-ben kitalálta, az Európai Tanács felkarolta és hazánk is csatlakozott a minden év szeptemberének harmadik hétvégéjén tartandó Kulturális örökség napjai, idén az „Ezer arcú műemlék” mottójú programokhoz. A cél – a nyilvánosság számára hozzáférhetővé, ingyenesen megtekinthetővé tenni az emlékhelyeket, műemlékeket – továbbra sem változott. Információ: www.oroksegnapok.hu

20. – Európai kultúra napja

2008-ban az európai kultúra napja rendezvény a *Falvak Kultúrájáért Alapítvány* kezdeményezésére – öt ország civilszervezeteinek összefogásával – jött létre. Azóta minden évben e napon rendezendő esemény be kívánja mutatni az egyenrangú kultúrák együttműködtethetőségét és egymás melletti fejleszthetőségét.

20. – 180 éve született Horváth János mérnök

Győrben született Horváth János mérnök. Zürichben szerzett gépészmérnöki oklevelet. Svájcból Angliába került s ott tanulmányozta a gépipart. 1855-ben tért haza s állást vállalt a Vidats-féle gyárban. Ő készítette az első magyar gőzcséplőgépet, 1865-ben Jászkiséren gőzmalmot épített magának. Számos szakcikket, tanulmányt írt. 1882-ben megalapította a Gépipar c. szaklapot, mely később az Országos Gépészegyesület hivatalos lapja lett.

20. – 150 éve született Söpkéz Sándor mérnök

Brádon született Söpkéz Sándor (1866-1938) gépészmérnök, műegyetemi tanár. Gyakorlati működését a Ganz és Társa villamossági osztályán kezdte, majd a Siemens és Halske cégnél a kocsí-építő osztály vezetője. 1895-től MÁV- főmérnök s az elektromos osztály élén az elektromos vasútvilágítás és a pályaudvarok világításának bevezetését irányította. 1900-tól vasúti és hajózási felügyelő. 1899-ben műegyetemi magántanári képesítést nyert, majd 1908-tól 1938-ig a II. elektrotechnikai tanszék vezetője, 1932-33-ban a Műegyetem rektora volt.

21. – 225 éve született „a legnagyobb magyar”

1791. szeptember 21-én született Széchenyi István gróf, honépítő hazafi - államférfi, “a legnagyobb magyar”. 1825-ben nemes támogatása révén született meg a Magyar Tudományos Akadémia, valamint a Budát és Pestet egyesítő állandó híd, a Lánchíd.

23. – 90 éve született Jónás Klára vegyész

Kiskunfélegyházán született Jónás Klára P. Nagy Sándorné (1926-1995) vegyész. Oklevelét a BME-n szerezte. A földrajztudományok kandidátusa. Részt vett a NEVIKI megszervezésében (1949), ezt követően a Veszprémi Vegyipari Egyetem Szervetlen Kémiai Tanszéken tanársegéd, - adjunktus, majd docens. Ásványok kristályának állapota, a rendezett és rendezetlen szerkezetek, az izomorf helyettesítés és rácshibák vizsgálatával foglalkozott. A bauxitféleségekkel végzett vizsgálatait a timföldgyártásban hasznosították.

23. – 125 éve született Mándi Andor mérnök

Budapesten született Mándi Andor (1891-1972) Kossuth-díjas gépészmérnök. A charlottenburgi műegyetem elvégzése (1914.) után a Weiss Manfréd-gyár, majd 1921–1959 között a Ganz Villamossági Gyár munkatársa, utóbbinak igazgatója is lesz. Tevékenysége úgyszólván a villamosgép-gyártás egész területére kiterjedt. Több új gépsorozatot fejlesztett ki (FH típusú középteljesítményű motorok, hengeres forgórészű szinkron generátorok, szinkronozott aszinkron motorok stb.). Kandó Kálmán munkásságát folytatva, továbbfejlesztette a fázisváltós mozdonyt. Szabadalma szerint csúszógyűrűs vontató motorokkal és fázisváltóval kapcsolt (külön hajtómotor nélküli) periódusváltóval készültek a Magyar Államvasutak (MÁV) villamos-mozdonyai. Találmánya, a turbógenerátorok kereszttekercses forgórésze (1946), amellyel az addigi teljesítmény határát több mint háromszorosára, azonos méreteknél a gép kihasználását 25-40 %-kal növelte. Az Egyesült Villamos-gépgyárban a nagyobb, zárt motorok melegedésének mérésére új módszert dolgozott ki. 1950-től tanított is a Műegyetemen.

24. – 150 éve született Kerpely Antal mérnök

Ruszkabányán Kerpely Antal (1866-1917) kohómérnök, a selmeci bányászati és erdészeti akadémián tanult, ahol édesapja professzorként dolgozott, a vaskohászati tanszéket vezette. Az ifjabbik Antal az Osztrák–Magyar Monarchia több vasművében, vasgyárában és acélöntödéjében dolgozott mérnökként, 1897-ben a Donawitzban működő vasgyár műszaki igazgatója, majd vezérigazgatója lett. Legjelentősebb találmánya, a nevét viselő, forgó rostéllyal ellátott gázfejlesztő készülék, amely az egész világon elterjedt.

25. – 225 éve született id. Markó Károly mérnök

Lőcsén született id. Markó Károly (1791-1860) mérnök, festőművész. A lublói kamarai uradalomban, majd az egri püspökség uradalmában dolgozott, mint mérnök és térképrajzoló.

27. – Turizmus, idegenforgalom világnapja

Az Idegenforgalmi Világszervezet határozata alapján 1980 óta e napon ünneplik a turizmus világnapját. Az esemény célja, hogy felhívja a hazai és nemzetközi közönség, a döntéshozók figyelmét a turizmusnak a társadalmi, kulturális értékek megőrzésében, és a politikai, gazdasági életben betöltött szerepére.

28. – 30 éve termel villamos-energiát a paksi 3. blokk

1986. szeptember 28-án az országos hálózatra kapcsolták a paksi atomerőmű 3. blokkját. A nyomott-vizes, víz moderátorú reaktorban megvalósított szabályozott láncreakció által termelt hőenergia révén két db 220 MW-os (az ötödik és a hatodik) turbina és generátor is mozgásba lendült Pakson, így a 3. reaktorblokk megkezdte a villamos-energiatermelést.

28. – 150 éves hazánk első fűtőhívíz-kútja

1866. szeptember végén Zsigmondy Vilmos (1821-1888) bányamérnök irányításával befejezték a harkányi hévízfúrás munkálatait. Harkányban, a Zsigmondy sétányon található Gyógyfürdőkórház vezetősége 2005-ben az intézményük működését biztosító alapítvány névadójaként Zsigmondy Vilmos mérnököt választotta!

29. – 110 éve született Machovits István mérnök

Budapesten született Machovits István (1906-1995) Kossuth-díjas darutervező mérnök. Két általa tervezett úszódaru is részt vett a II. világháború utáni újjáépítésben: a 100 tonnás József Attila és Ady Endre hidroncsokat emelt ki a Dunából, és ezekkel illesztették be, illetve szedték szét a Kossuth-híd elemeit. 1949-ben az akkori Iparügyi Miniszter rendelkezése szerint a tervezőrészleg beolvadt az Állami Ipari Tervező Irodába. Néhány év múlva az intézet Kohóipari Tervező Iroda néven a Lónyai utcába költözött. Itt léptették elő osztályvezetővé. 1951-ben a darurészleg Darutervező Iroda néven kivált, és a Bécsi utcába költözött, itt a Különleges és Kohászati daruosztályt vezette. 1954-ben a KITI, GÉTI és DATI tervezőirodák KGMTI néven összevonva a Krisztina körút 55-ben folytatták munkájukat, ahol továbbra is a Különleges és Kohászati daruosztályt vezette. Nyugdíjazása után a hetvenes évek végén műszaki tanácsadóként dolgozott néhány évig az Intranszmas-nál.

Felhasznált irodalom:

- Évfordulóink a műszaki és természettudományokban 1994. és 1999. – MTESZ Tudomány- és Technikatörténeti Bizottsága
- História – Tudósnaptár - Természettudósokhoz kapcsolódó évfordulók - <http://tudosnaptar.kfki.hu/historia/>
- Mérnökök évfordulói 2016-ban – Magyar Mérnöki Kamara (www.mmk.hu) Történeti Bizottsága
- Magyar tudóslexikon A-tól Zs-ig – 1997. – BETTER – MTESZ – OMIKK
- Magyar Életrajzi Lexikon – 1967. – Akadémiai Kiadó
- Egyéb életrajzi források

Készítette: Sipos László